

O. O. Akimov,

*к. держ. упр., доцент, Заслужений економіст України,
начальник відділу правового забезпечення,
Національна служба посередництва і примирення*

АНАЛІЗ СИСТЕМОГЕНЕЗУ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

O. O. Akimov,

*PhD in Public Administration, Associate professor, Honored Economist of Ukraine,
Head of the legal department, National Mediation and Conciliation Service*

ANALYSIS OF THE SYSTEM GENESIS OF COMMUNICATION AS A COMPONENT OF GOVERNMENT MANAGEMENT

У статті здійснено аналіз системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності. Проаналізовано проблеми застосування системогенезу державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців. Зокрема виявлено тенденцій застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців. Крім того, в ході дослідження виявлено передумови застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності та виявлено проблеми формування системогенезу державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців у гносеологічному аспекті. Визначено, що загальною проблемою у науці та практиці державного управління залишаються процеси систематизації у сфері державно-управлінської діяльності, сфері впливів на здійснення державно-управлінської діяльності, процеси формування складових елементів державно-управлінської діяльності. У зв'язку з цим, аналіз досліджень цієї проблематики потрібно формувати комплексно, з врахуванням усіх складових елементів здійснення державно-управлінської діяльності, їх взаємозв'язку та тенденцій розвитку.

Проблема застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців обумовлена: відсутністю концептуальних зasad системогенезного розвитку державно-управлінської діяльності; відсутністю врахування системогенезних аспектів розвитку загалом публічного управління, у тому числі і державного управління; розвитком вітчизняної практики здійснення державної служби, професійної діяльності державних службовців у системогенезному вимірі; відсутністю систематизованих, комплексних дослідження щодо проблематики застосування парадигми системогенезу державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців зокрема.

Щодо напрямку дослідження застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців запропоновано розкрити професіоналізацію загалом

державної служби, професійну компетентність державних службовців, формування специфічного комплексу функцій і професійних стандартів; інституціоналізацію трудових відносин у сфері державної служби; розвиток інститутів індивідуальної професіоналізації тощо. Крім того, виявлено проблемні питання формування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності. Запропоновано можливості застосування окремих методів дослідження державно-управлінської діяльності як системного утворення.

The article analyzes the systemogenesis of communication as a component of public administration. The problems of applying the systemogenesis of public administration in the process of training civil servants are analyzed. In particular, trends have been identified in the application of communication systemogenesis as a component of public administration in the training of civil servants. In addition, during the study, the prerequisites for the application of the systemogenesis of communication as a component of government management activity were identified, as well as the problems of the formation of the systemogenesis of government management in the training of civil servants in the epistemological aspect were identified. It has been determined that the general problem in the science and practice of public administration remains the systematization processes in the field of public administration, the sphere of influence on the implementation of public administration, the processes of formation of the constituent elements of public administration. In this regard, the analysis of research on this issue should be formed in a comprehensive manner, taking into account all the constituent elements of the implementation of public administration, their relationship and development trends.

The problem of using the systemogenesis of communication as a component of public administration in the training of civil servants is due to: the lack of conceptual foundations of a systemic genesis of public administration; the lack of consideration of systemogenetic aspects of development in public administration, including public administration; the development of domestic practice of civil service, the professional activities of civil servants in the systemic genesis dimension; the lack of systematic, comprehensive research on the application of the paradigm of the systemogenesis of public administration in the training of civil servants in particular.

Regarding the direction of the study of the application of the systemogenesis of communication as a component of public administration in the process of preparing civil servants, we proposed to disclose, on the whole, the professionalization of the civil service, the professional competence of civil servants, the formation of a specific set of functions and professional standards; institutionalization of labor relations in the field of public service; development of institutions of individual professionalization and the like. In addition, the problematic issues of the formation of a systemogenesis of communication as a component of public administration are identified. The possibilities of using individual research methods of public administration as a system of education are proposed.

Ключові слова: державно-управлінська діяльність, комунікації, системогенез, парадигма, публічне управління, державне управління, державна служба, соціально-психологічні передумови системогенезу.

Key words: public administration service, communications, systemogenesis, paradigm, public administration, state power, public service, socio-psychological background of systemogenesis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ.

Актуальність обґрунтування застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців, її розвиток, наукове підґрунтя та практична реалізація є важливою умовою розвитку вітчизняної науки публічного управління та адміністрування. Адже вітчизняне державне управління на сучасному етапі перебуває на етапі пошуку нових шляхів здійснення ефективної державно-управлінської діяльності, з можливістю пропонування кар'єрного зросту для молодих фахівців, заочення ефективного зарубіжного досвіду, розвитку нових професійних стандартів та формування нових компетентностей для державних службовців. Функціонування та розвиток державно-управлінської діяльності як системного утворення потребує як наукового вивчення так і розробки практичних рекомендацій для ефективної її здійснення.

У зв'язку з цим, аналіз досліджень цієї проблематики потрібно формувати комплексно, з врахуванням усіх складових елементів здійснення державно-управлінської діяльності, їх взаємозв'язку та тенденцій розвитку. Так на сьогодні дослідження застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності систематизує усі складові системи державного управління, поглиблює знання щодо їх особливостей, встановлює взаємозв'язки, формує напрями державно-управлінської діяльності, підвищує ефективність функціонування як самої системи державного управління, так і державно-управлінської діяльності як однієї з її підсистем.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми свідчить, що зазначені питання досліджували такі вітчизняні вчені та практики, як Т. Мотренко, Н. Нижник, В. Олуйко, Н. Гончарук, Л. Пашко, С. Серьогін, В. Майборода та ін. Проте значущість і багатогранність проблем, що постали на сучасному етапі, потребують продовження наукових досліджень у цій сфері. Науковому осмисленню проблеми також сприяли ідеї вчених, які розробляли теорію та практику управління персоналом, у тому числі на державній службі О. Антонова, В. Білоліпецький, В. Баштанник, Д. Дзвінчук, П. Друкер, В. Іглін, О. Понеділков, В. Олуйко, В. Співак, С. Серьогін, Г. Щокін та ін., акмеологічні підходи до професійного розвитку кадрів О. Анісімов, О. Деркач, О. Огнєв, підходи та принципи андрагогіки О. Акімов, С. Вершловський, С. Змєєв, Н. Протасова, Л. Прудиус, прогресивні технології навчання Р. Бакл і Дж. Кейпл, М. Кларин, П. Новиков, Е. Шейн, у тому числі тренінги та відеотренінги Р. Брюс, Ю. Ємельянов, С. Макшанов, Х. Міккін, Л. Петровська, О. Ситников та ін.. Але ѹ досі в науковій літературі відсутні комплексні розробки щодо правових зasad професійного розвитку державних службовців з урахуванням ресурсів їх робочих місць.

Так застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців виявлено і до окремих елементів державно-управлінської діяльності. Для прикладу складним та багатоаспектним є поняття посади державної служби, яке за своїм змістом, наповненням, характеристиками, місцем у системі державної служби та іншими особливостями вчені розкривають за допомогою різноманітних методологічних підходів. Дослідниками визначено на основі аналізу історичної традиції процеси становлення і функціонування систем державного управління окремих зарубіжних держав, принципи взаємодії складових такої системи та їх взаємозалежності, що дозволяє розкрити етапи розвитку державного управління, виявити передумови системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців в процесі його функціонування.

НЕВІРІШЕНІ РАНИШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ.

Загальною проблемою залишаються дослідження застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців, як основи державно-управлінської діяльності. Загальною проблемою, яка потребує вирішення, є вибір формуючих критеріїв у державно-управлінській діяльності, вивчення процесів підготовки державних службовців, дослідження взаємозв'язків складових елементів державно-управлінської діяльності, формування визначальних факторів розвитку професійної діяльності державних службовців та органів державної влади. Таким чином, формування концепту системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності дозволяє систематизувати складові системи державно-управлінської діяльності, виявити їх особливості, встановити взаємозв'язки, розкрити розвиток, підвищувати ефективність державно-управлінської діяльності.

ФОРМУЛОВАННЯ ЦЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета даної статті – обґрунтування тенденцій застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців. **Об'єктом дослідження** є державно-управлінська діяльність. **Предметом дослідження** є виявлення

проблем застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців. Для цього поставлені такі завдання: а) виявити тенденцій застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців; б) виявити передумови застосування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності; в) виявити проблеми формування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності до процесів підготовки державних службовців у гносеологічному аспекті; г) окреслити методологічні проблеми дослідження та можливості застосування окремих методів дослідження до системогенезного підходу державно-управлінської діяльності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Становлення демократичної, правової, соціальної держави, розвиток засад громадянського суспільства, інтеграція України в європейське співтовариство, проведення адміністративної реформи, зокрема реформи системи державного управління, передбачають підготовку висококваліфікованих управлінців, розширення підготовки фахівців, кандидатів, докторів наук у галузі державного управління для заміщення посад в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також формування кадрового резерву на ці посади. Державний службовець виступає фактором збурення двох систем - державного управління та суспільства, а значить впливає на процеси в частині їх вдосконалення. Зазначене повертає до розгляду психологічної готовності державних службовців у контексті розвитку їх особистості.

Новітній час вимагає суттєвих суспільно-економічних перетворень на шляху подальшої інтеграції України в світову спільноту. Аналіз кількісних та якісних показників сучасної вітчизняної державної служби свідчить про те, що в нашій країні зберігається, на жаль, тенденція зниження професіоналізму та професійної компетенції державних службовців, нераціонально використовується їхня праця, зменшується мотивація до навчання, порушується принцип випереджуючої професійної підготовки, хоча визначальною умовою успішного просування по службі є професіоналізм державних службовців. Формування та розвиток професійної діяльності державних службовців як системного утворення потребує як наукового вивчення, зокрема у контексті методологічного забезпечення, так і ефективної реалізації. У роботі заявлений підхід базується на понятті системогенезу (генезис у перекладі з грец. - походження, виникнення) як процесу зародження та розвитку, еволюції систем від нижчих форм до вищих, тлумаченні етапів цієї еволюції [24].

Системогенез державно-управлінської діяльності зазнає різноманітних впливів, у тому числі соціального та культурного характеру. Не можна оминути у дослідженні проблематику комунікаційного впливу на розвиток системи державно-управлінської діяльності. Питання комунікації є об'єктом постійної уваги вітчизняних науковців. Так висвітлення зазначених проблем займають місце в працях Б. Ананьєва, В. Мясищева, О. Бодальова та ін. Класифікації комунікацій у системі органів державної влади також отримали часткове висвітлення в наукових працях. Це, зокрема, дослідження авторів Н. Дніпренко [1], Н. Драгомирецької [2], С. Загороднюка [3], Н. Почепцової [4], Ю. Сурміна та ін. Актуальним нині для дослідників залишається висвітлення особливостей комунікації як важливої складової підготовки майбутніх державних службовців, проведення системного аналізу факторів, які впливають на процес становлення та реалізації їх професійної діяльності, у тому числі і в системенезному аспекті розвитку. Існує безпосередня залежність результативності й ефективності управління в державі від підготовки його кадрового потенціалу. Це, у свою чергу впливає на життєдіяльність країни, добробут її громадян, міжнародний авторитет держави. Досліджаючи питання міжкультурної комунікації слід відмітити, що незалежно від різних підходів щодо питання кадрового забезпечення державного управління стабільність та ефективність державного апарату може бути досягнута шляхом вдосконалення професійної підготовки кадрів, що мають великий досвід роботи в органах державного управління.

Для більш ширшого розгляду цього питання розглянемо одне з ключових питань при вивченні взаємного психологічного впливу людей один на одного є й проблема комунікації, яка займає центральне місце в працях представників структурно-аналітичного підходу: Б. Ананьєва, В. Мясищева, О. Бодальова та ін. Так, Б. Ананьєв [5] досліджує її, пов'язуючи з проблемою формування людини як особистості, як суб'єкта діяльності. Комунікація відіграє провідну роль у побудові та розвитку людських відносин. “Поведінка людини, – пише вчений, – виступає не тільки як складний комплекс видів її соціальної діяльності, за допомогою яких уособлюється навколоїння природа, але й як спілкування, практична взаємодія з людьми в різноманітних соціальних структурах”. Психолог наголошує, що комунікація є обов'язковою складовою усіх видів діяльності, необхідною їх умовою, при цьому вона проявляється у процесах формування особистості, розвитку людини як суб'єкту діяльності, становленні її індивідуальності. Різні комунікативні ситуації також впливають на ці процеси та на розвиток особистості, на її розум, почуття, волю і т.д. А тому комунікація необхідна при становленні особистості фахівця, що успішно відбуватиметься за умови застосування комунікативних ситуацій у навчальному процесі.

Суттєвими у комунікації, за Б. Ананьєвим, виступають індивідуальні психологічні риси, тому важко відокремити у структурі та динаміці цього процесу особистісне від суспільного. “Комунікація – настільки ж соціальне, наскільки й індивідуальне явище. Ось чому нерозривно пов'язано соціальне й індивідуальне в найважливішому комунікативному засобі – мові, індивідуальним проявом і механізмом якого є мовлення...”. Це дає підстави стверджувати, що саме культура має значний вплив на комунікацію, але разом

з тим вона носить і особистісне забарвлення. Міжкультурна комунікація ж не тільки підпадає під вплив культур, а визначається ними.

Аналізуючи психологічну сутність процесу комунікації в своїй концепції психології відносин особистості, інший представник структурно-аналітичного підходу В. Мясищев [6] приймає відносини як одиницею аналізу особистості і всебічно вивчає проблему комунікації, виходячи з відносин людини. Він зазначає, що зв'язок відображення людьми один одного в комунікації з їх взаємовідносинами очевидний. В комунікативній взаємодії вони відображаються з різноманітною активністю, вибірковістю, позитивним або негативним характером. Таким чином, способом або формою відносин є поводження людини з людиною. Проблему комунікації дослідник розкриває через аналіз взаємозалежності пізнання людьми один одного, поводження людей між собою при спільній діяльності. Також до основних позицій, котрі варти уваги, вченій відносить і психогенез таких продуктів спілкування людей, як звичай і традиції, розвиток окремих сторін мови і культури: “Побут і традиції людей, виступаючи предметом соціології, етнографії та історії, є одночасно і предметом того розділу або галузі психології, яку справедливо називають соціальною”.

Детальний та всебічний аналіз комунікативного процесу ми знаходимо в працях О. Бодальова [7]. Вчений рефлексує над проблемами впливу характеристик емоційної сфери особистості при комунікації на формування типового для неї стилю, способів поводження в різних ситуаціях, котрі пов'язані з комунікативним процесом і т.д. Керуючись принципом А.С. Макаренка “щонайбільше вимогливості до людини і одночасно щонайбільше до неї поваги”, він виділяє ряд особистісних якостей, котрі є необхідними як для успішної повсякденної комунікації, так і для міжкультурної: 1) врахування індивідуальної своєрідності кожної людини; 2) спрямованість, при якій “інші люди стояли б не на периферії, а в центрі системи цінностей, що формується”; 3) відчуття чужого “ти” з такою ж силою як і свого “я” та інші.

Тобто, для ефективного системогенезу державно-управлінської діяльності у комунікаційному аспекті мало лише одного бажання, кожен повинен працювати над собою, розвиваючи певні психологічні здібності, цілеспрямовано навчатись.

Таким чином, очевидним О. Бодальов відмічає необхідність та важливість такого напрямку як “психологія пізнання людьми один одного”. “Досягнення позитивного результату при спілкуванні, – пише він, – як правило, пов'язане з адекватним чуттєвим відображенням один одного співрозмовниками, накопиченням і правильним узагальненням ними інформації один про одного”. Саме тому комунікація є значно складнішою, оскільки в ній значущими виступають питання формування образу іншої людини, ролі статі, віку, професії, належності до тієї чи іншої спільноти і, відповідно, до іншої культури для створення певного уявлення про партнера, підбору відповідних комунікативних форм, запобігання непорозумінь та уникнення конфліктів.

Так, слід відмітити, що представники діяльнісного підходу виховати психології: В. Бехтерев [8], Л. Виготський, О. М. Леонтьєв [10], О.О. Леонтьєв [11] та ін., фактично ототожнюють комунікацію з діяльністю, відповідно і застосовують аналогічні методи дослідження обох цих феноменів. Так, комунікація як механізм творення спільної діяльності та формування її колективного суб'єкту має велике значення для соціально-психологічної теорії В. Бехтерєва. Дослідник наголошує на важливості процесу комунікації у розвитку особистості. “Люди, котрі виростили у спілкуванні з більш різноманітним колом осіб, є більш розвинутими в порівнянні з тими, котрі живуть окремо від суспільства”. Психолог виділяє два види комунікації: безпосередню та опосередковану. Цей розподіл характеризується наявністю або відсутністю будь-якого посередника в самому комунікативному процесі: “В одних випадках мова йде про безпосереднє спілкування окремих членів колективу; в інших – спілкування відбувається тільки через посередництво; в третіх – шляхом письмового або друкованого слова”. Посередниками в такому випадку можуть бути телефон, листи, телеграми, поцілунки, температурні або електричні подразники, азбука сліпих, пестощі, різні речі, пам'ятники історії та ін. З огляду на вище наведені приклади, ми схильні відносити міжкультурну комунікації саме до опосередкованої, тому що вона здійснюється за посередництвом “культурної призми”, яка виступає своєрідним фільтром усієї інформації.

Діяльнісний підхід представляє і Л. Виготський, надаючи комунікації найважливіше місце у взаємодії людини з навколошньою дійсністю, починаючи з самого народження і протягом усього життя і виділяючи два види такої діяльності: “неопосередковану мовленням або будь-якою іншою системою знаків чи засобів” і ту, що ґрунтуються на розумінні та почуттях [9]. Перший вид можемо спостерігати тільки у світі тварин, оскільки вона є “примітивного виду”, “зараженням”. “Спілкування, засноване на розумінні та на цілеспрямованій передачі думки і переживань, обов'язково потребує певної системи засобів, прототипом якої була, є та завжди лишатиметься людська мова, що виникла з потреби в спілкуванні у процесі праці”.

З точки зору діяльнісного підходу, за О.М. Леонтьєвим, мовленнєву діяльність можна віднести до внутрішньої, творчої, когнітивно-психічної з різною мірою конструктивності. Вона є істинною діяльністю, що зберігає свою загальну структуру, у якій би формі не здійснювалась. Її не можна виключити із суспільного процесу: “Реальним базисом особистості людини є сукупність її суспільних по своїй природі відношень до світу, котрі реалізуються її діяльністю...” [10]. О.О. Леонтьєв також підіймає проблему комунікації між представниками різних культур, відмічаючи, що в більшості випадків ми маємо справу з розумінням комунікації скоріше як повідомленні, ніж як власне спілкування. Психолог дає і більш широке її розуміння: комунікація є “не стільки процес зовнішньої взаємодії ізольованих особистостей, скільки спосіб внутрішньої організації і внутрішньої еволюції суспільства як цілого, процес, за допомогою якого тільки і може

здійснюватися розвиток суспільства – оскільки він припускає постійну динамічну взаємодію суспільства і особистості” [11].

Представники культурологічного підходу в психології: В. Зінченко [12], О. Киричук [13], В. Моляко [14], А. Фурман [15] та ін., щодо підготовки майбутніх спеціалістів до комунікації у психології забезпечує обов’язкове дослідження впливу насамперед культури та ціннісних орієнтацій на комунікативну діяльність як сформованої здатності до освоєння суспільних норм, детермінованості соціальної поведінки, що формуються і реалізуються через культуру.

Сучасні розробки проблеми комунікації ведуться психологами у сферах національної культури та ментальності, національного характеру комунікації (А.В. Фурман), міжособистісних конфліктів при спілкуванні та способів їх подолання (В.А. Семиченко), тощо.

Зокрема український психолог В. Зінченко зазначає, що різноманіття світових мов становить багатство людства, оскільки саме воно дає стійкість, породжує індивідуальність, особистість, конфесію, етнос і націю. Це стає вагомою підставою для опанування мистецтва міжкультурної комунікації.

Досліджуючи “дар мов” та розглядаючи культуру як текст або сукупність текстів, вчений зосереджує увагу і на феномені поліглотів, які здатні “прочитати ці тексти” [12]. Опанування іншої мови, а разом з нею і культури, виконує роль своєрідних фільтрів, уточнюює, поглилює, змінює всю картину світу і самого суб’єкта. Тому підготовка до міжкультурної комунікації виступає не тільки складним явищем з точки зору системогенезу професійної діяльності службовців, але й здійснює надзвичайно серйозний психологічний вплив на особистість службовця.

Аналізуючи навчально-виховний процес, науковці В. Моляко та О. Киричук відмовляються від трактування його як звичайної передачі знань і схиляються на користь передачі перш за все духовних цінностей [13], що постає актуальною проблемою при формуванні готовності до міжкультурної комунікації, де на перший план виходить не просто знання мови та культури співрозмовників, а саме ціннісне ставлення, і через нього вірне трактування та усвідомлення особливостей комунікативного процесу [19].

Домінуючими орієнтирами тут, на думку В. Моляко, виступають творчий та естетичний фактори [14]. Належність людини до соціуму, тим самим і до певної культури, її розвиток в ньому, становлення як особистості та індивідуальності є провідним питанням праць А.В. Фурмана. Вчений підкреслює, що “фундаментальний факт неподільності особи і соціуму свідчить про постійний взаємообмін психологічними вартостями, значеннями і смислами між цими, по різному унікальними, суб’єктами” [15].

Тобто зв’язок особистості і культури нерозривний і постійний у системогенезному аспекті, що виявляє домінуючу роль розвитку професійної діяльності службовця при будь-яких міжкультурних контактах [20].

Актуальним та досить цікавими, на нашу думку є дослідження вчених в частині розвитку державного управління. Так у працях дослідників О. Акімова [16; 25; 27; 28; 29], Н. Дніпренко [1], Н. Драгомирецької [2], С. Загороднюка [3], Н. Почепцової [4] та Ю. Сурміна [17] частково висвітлено класифікації комунікацій у системі органів державної влади. З їхньої точки зору соціальні комунікації структуруються з позицій різних теоретико-методологічних підходів. Наукові розвідки щодо розрізнення соціальних комунікацій у системі державного управління в роботах зазначених дослідників висвітлювали загальний поділ інформаційних потоків на внутрішні та зовнішні комунікації, причому більшу увагу автори приділяли зовнішнім комунікаціям, проте безпосереднього структурного аналізу соціальних комунікацій у системі державного управління проведено не було. Дослідження соціальних комунікацій у системі державного управління є неможливим без їх відповідної класифікації. Специфіка державного управління як особливого соціально-комунікативного інституту обумовлює і класифікаційні критерії, що використовуються дослідниками в якості розрізнення соціально-комунікативних потоків. Як зазначає Ю. Сурмін, державне управління – це розвинута система управлінських зв’язків, відносин і організацій як суб’єктів, так і об’єктів [17]. Вони мають вигляд каналів, якими здійснюється комунікація, реалізується влада. Таким чином, використання соціально-комунікативного каналу руху інформації як основного критерію класифікації соціальних комунікацій у системі державного управління є зрозумілим і доречним.

На думку Н. Драгомирецької, в науці державного управління спостерігається домінування двох підходів до комунікацій та інформації: в аспекті внутрішньо організаційних комунікацій – це зв’язки між структурними елементами прийняття рішень і зовнішніх комунікацій – це інформування про внутрішню діяльність [2]. Тобто внутрішні комунікації, які реалізуються усередині відповідного суб’єкта державного управління, мають неабияке значення, яке на відміну від зовнішніх комунікацій (PR-кампанії, робота з ЗМІ тощо) є недостатньо дослідженим в управлінській теорії. [21].

Проте є зрозумілим, що оптимальне інформаційне середовище має формуватися як поза державно-управлінською організацією, так і всередині неї. Лише такий підхід здатний зробити організацію адекватною сучасним викликам системогенезу професійної діяльності державних службовців. [22]. Внутрішні комунікації визначаються як будь-які корпоративні комунікації всередині організації. Вони можуть бути усними або письмовими, безпосередніми або віртуальними, особистими або груповими. Ефективні внутрішні комунікації за всіма напрямами – зверху вниз, знизу нагору й по горизонталі – це одне з основних завдань будь-якої організації [18].

С. Загороднюк, розглядаючи поняття управлінського спілкування, зазначає, що форми (субординантна, службово-товариська, дружня) й принципи управлінського спілкування в системі державної

служби, відображаючи певні правила й вимоги до професійних і міжособистісних відносин у системах “керівник – підлеглий”, “керівник – керівник”, “керівник – колектив”, впливають на формування їх певного типу. Виходячи з раціонального характеру управлінського спілкування, автором визначено його утилітарно-функціональну та інтерактивно-діалогічну форми [3].

Проте з точки зору комунікативістики можна заперечити, адже спілкування передбачає взаємну суб’єктність комуніканта та реципієнта, тоді як управлінський вплив, а тим більше маніпулювання передбачає сприйняття комунікантом реципієнта в якості об’єкта, а не суб’єкта [23].

На нашу думку, в даному випадку поняття управлінського спілкування може застосовуватись виключно до координаційних відносин. В іншому випадку мова має йти саме про управління або комунікативний вплив, але не про спілкування як вид комунікативної діяльності [26].

Системогенезні аспекти державно-управлінської діяльності проявляються у близьких за природою явищах, таких як соціально-психологічна активність, соціально-психологічна адаптація, соціально-психологічна компетентність, соціальна роль, соціальний статус, соціально-психологічні особливості - мотивація, інтереси, стереотипи, цінності, співактивність, міжкультурний діалог, командна робота, суперечності зовнішнього середовища.

Так заслуговує на увагу теоретична модель психологічної готовності державних службовців до здійснення державно-управлінської діяльності, яка включає соціально-психологічно-індивідуальний, діяльнісний і генетичний компоненти особистості й компетентності (контекстуальні - управління персоналом, проектно-орієнтоване управління; особистісні – стратегічність у собі, самоконтроль, внутрішня позиція; соціально-психологічні – етика, розуміння цінностей, конфлікти й кризи, переговори, узгодження, орієнтація на результат, відкритість, розрядка, лідерство; комунікативні – крос-культурні комунікації, спілкування іноземною мовою, спілкування рідною мовою комунікація; технічні – розв’язання проблем, робота в команді, євроінтеграційні виклики, ризики й можливості, вимоги й завдання європейської інтеграції, засіканні сторони).

У системогенезному аспекті розвитку державно-управлінської діяльності проблема комунікації є однією з центральних проблем, оскільки саме явище розглядається як умова формування людини як особистості; як людська діяльність, складова всіх видів діяльності, а тому соціальне та індивідуальне явище, обумовлене особистісними характеристиками комунікантів і соціальними факторами. Міжкультурна комунікація, відповідно, виступає фактором формування особистості професіонала, фахівця в певній сфері діяльності, а тому визначається не тільки індивідуальними і соціальними елементами, але й культурними особливостями взаємодіючих сторін [23].

Отже, аналізуючи психологічні дослідження процесу спілкування та комунікації, можна зробити висновок, що саме ці дослідження зробили значний вклад в розвиток системогенезу як парадигми державно-управлінської діяльності, оскільки багато педагогів використовують їх результати в своїй практиці. Доцільним є встановлення зв’язку комунікативного процесу з державно-управлінською діяльністю, що дало б можливість розглядати комунікації як складовий елемент системи державного управління та визначити їх розвиток як складову системогенезу.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЮМОУ НАПРЯМІ

Таким чином в нашій роботі проаналізовано процеси формування системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності. Зокрема, розкрито функціонально-компетенційну складову державно-управлінської діяльності, яка націлена на формування, розкриття та застосування системогенезу комунікації з позиції взаємодії усіх складових елементів системи державно-управлінської діяльності. Підсистеми державно-управлінської діяльності (організаційно-правова, функціонально-компетенційна, інституційна, психологічна) виступають похідними від функцій системи, тобто вони формують суть функцій системи державно-управлінської діяльності, спрямованої на досягнення цілей загалом системи державного управління. Таким чином, орієнтуючись на головну мету, зазначені підсистеми виконують свої специфічні функції, і цим самим забезпечують досягнення специфічної мети кожної підсистеми. Тобто, застосування системогенезу комунікації визначає, що діяльність системи, її компонентів для досягнення мети, дії із застосуванням певних засобів є не що інше, як взаємодія функцій системи та її складових елементів.

Визначено та проаналізовано місце та роль функціонально-компетенційної складової системогенезу комунікації як складової державно-управлінської діяльності на прикладі окремих елементів системи державно-управлінської діяльності: статус та компетенція суб’єктного складу, комунікація, компетенційна складова діяльності державного службовця. Предметним відображенням функцій державно-управлінської діяльності є комунікаційна компетенція державного службовця, зокрема його повноваження як складова компетенції. Комунікаційну компетенцію визначено як одну із функціональних чинників, яка окреслює межі функцій державно-управлінської діяльності та має обмежувальний характер. Оскільки державно-управлінська діяльність являє собою систему суб’єктів, які здійснюють державні функції, то комунікаційна компетенція державно-управлінської діяльності має узагальнювати компетенції усіх суб’єктів, як інституцій так і їх посадових осіб.

Список літератури:

1. Дніпренко Н.К. Зміна парадигми в державному управлінні інформаційною сферою: комунікативний аспект : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 "Теорія та історія державного управління" / Н. К. Дніпренко. – К., 2005. – 168 с.
2. Драгомирецька Н.М. Комунікативна діяльність в державному управлінні: теоретико-методологічний аспект : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 "Теорія та історія державного управління" / Н.М. Драгомирецька. – К., 2007. – 464 с.
3. Загороднюк С.В. Розвиток управлінського спілкування в системі підготовки державних службовців : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.03 "Державна служба" / С. В. Загороднюк. – К., 2003. – 26 с.
4. Почепцова Н.Т. Информационная составляющая государственного управления / Н.Т. Почепцова //Теория и практика управления. – 2004. – № 12. – С. 7–11.
5. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды / Б.Г. Ананьев : [в 2-х т.] – М., – 1980. – Т. 1. – 357 с.
6. Мясищев В.Н. Психология отношений : [избр. психол. тр.] / В.Н. Мясищев. [под. ред. А.А. Бодалева]. – Акад. пед. и соц. наук., Моск. психолого-соц. ин-т. – М. : Ин-т практ. психо-логи; – Воронеж : НПО»МОДЭК, 1995. – 356 с.
7. Бодалев А.А. Личность и общение : [избр. тр.] / А.А. Бодалев. – М. : Педагогика, 1983. – 271 с.
8. Бехтерев В. М. Коллективная рефлексология / В.М. Бехтерев. – Пг., 1921. – 256 с.
9. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л.С. Выготский. – [5 изд., испр.]. – М. : Лабиринт, 1999. – 351 с.
10. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Смысл, Издат. центр «Академия», 2004. – 352 с.
11. Леонтьев А.А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – [2-е изд., испр. и доп.] – М. : Смысл, 1997. – 365 с.
12. Зинченко В.П. Мышление и язык : [учеб. пособ.] / В.П. Зинченко. – Міжнародний ун-т природи, общества и человека «Дубна». – Дубна, 2004. – 141 с.
13. Киричук О.В. Концепція виховання підростаючих поколінь суверенної України / О.В. Киричук. – Рідна школа. – 1991. – № 5. – С. 33–40.
14. Моляко В.О. Концепція виховання творчої особистості / В.О. Моляко. – Рідна школа. – 1991. – № 5. – С. 47–51.
15. Фурман А. В. Психокультура української ментальності / А.В. Фурман. – Т. : Економічна думка, 2002. – 131 с.
16. Акімов О.О. Формування психологічної готовності державних службовців до професійної діяльності в умовах євроінтеграції України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03 /О.О. Акімов ; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. Упр. При Президентові України. – Д., 2013. – 20 с.
17. Сурмін Ю. Тенденції розвитку державного управління / Ю. Сурмін // Вісник НАДУ. – 2007. – № 1. – С. 5–14.
18. Порядок денний нового міністра: практичні рекомендації щодо ефективного розв'язання першочергових завдань новопризначеними міністрами та керівниками ін. центр. органів виконавчої влади / А. Вишневський, В. Афанасєва, В. Баланюк [та ін.] ; за заг. ред. Т. Мотренка. – К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2010. – 192 с.
19. Акімов О.О. Правові засади розвитку професійної освіти державних службовців / О.О. Акімов // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2014. - Вип. 2. - С. 223-236.
20. Акімов О.О. Професійна підготовка державних службовців в умовах євроінтеграції як науково-практична проблема: стан дослідження психологічної готовності в системах „людина-людина” / О.О. Акімов // Зб. наук. пр. ДонДУУ. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – № 2 (48). – С. 205–211. – (Серія “Державне управління”).
21. Акімов О.О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні / О.О. Акімов // Державне управління: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 181–188.
22. Акімов О.О. Професійні компетенції державних службовців як чинник модернізації вищої освіти / О.О. Акімов // Публічне урядування. - 2016. - № 1. - С. 189-199.
23. Клименко І.В. Сучасні моделі компетенцій державних службовців: монографія / І.В. Клименко, О.О. Акімов, Е.А. Афонін. – Київ: Центр учебової літератури, 2016. – 176 с.
24. Словник системного аналізу проблем державного управління . – Київ: вид-во НАДУ при Президентові України, 2006. – С.71. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Encycloped_vydanniy/f4a14404-2b5a-4031-968c-c95c5a50b4c5.pdf
25. Акімов О. Професійна діяльність державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: психологічні аспекти управління кадрами / О. Акімов // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2016. - Вип. 3. - С. 106-113.
26. Krynychna I. Impact of external and internal factors on formation of psychological preparedness for own activity of public servants / Irina Krynychna, Alexander Akimov // European philosophical and historical discourse. – 2016. - Volume 2, Issue 1. - PP. 107-112.
27. Акімов О.О. Механізми реалізації державної євроінтеграційної політики України / О.О. Акімов // Публічне урядування. - 2015. - № 1. - С. 9-22.

28. Акімов О.О. Становлення професійної державної служби в Україні: правові принципи / О.О. Акімов // Публічне адміністрування: теорія та практика. - 2015. - Вип. 1(13). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2015_1_15

29. Акімов О.О. Особливості формування професійних компетентностей державного службовця в контексті євроінтеграції України / О.О. Акімов // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2015. - Вип. 1(24). - С. 207-217.

References:

1. Dniprenko, N.K. (2005), "A paradigm shift in public administration of the information sphere: the communicative aspect", Ph.D. Thesis, Public Administration, NADU, Kyiv, Ukraine.
2. Drahomyrets'ka, N.M. (2007), "Communicative activity in public administration: theoretical and methodological aspect", Ph.D. Thesis, Public Administration, Kyiv, Ukraine.
3. Zagorodniuk, S.V. (2003), "The development of managerial communication in the system of training civil servants", Ph.D. Thesis, Public Administration, NADU, Kyiv, Ukraine.
4. Pocheptsova, N.T. (2004), "Information component of public administration", *Theory and practice of management*, vol. 12, pp. 7-11.
5. Anan'ev, B.H. (1980), Yzbrannye psykholohycheskiye trudy [Selected psychological works], vol. 1, Moscow, Russia.
6. Miasyshev, V.N. (1995), Psykholohiya otnoshenij [Psychology of relationships], NPO»MODEK, Voronezh, Russia.
7. Bodalev, A.A. (1983), Lichnost' i obshchenie [Personality and communication], Pedagogy, Moscow, Russia.
8. Behterev, V.M. (1921), Kollektivnaja refleksologija [Collective reflexology], St.Petersburg, Russia.
9. Vygotskij, L.S. (1999), Myshlenie i rech' [Thinking and Speech], Labirint, Moscow, Russia.
10. Leontyev, A.N. (2004), Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost' [Activity. Consciousness. Personality], Sense, Publ. Center "Academy", Moscow, Russia.
11. Leont'ev, A.A. (1997), Psihologija obshchenija [Psychology of communication], Smysl, Moscow, Russia.
12. Zinchenko V.P. (2004), Myshlenie i jazyk [Thinking and language], Mezhdunarodnyj un-t prirody, obshhestva i cheloveka «Dubna», Dubna, Russia.
13. Kirichuk, O.V. (1991), "The concept of education of the younger generations of sovereign Ukraine", *Native school*, vol. 5, pp. 33-40.
14. Molyako, V.A. (1991), "The concept of personal education", *Native school*, vol. 5, pp. 47-51.
15. Furman, A.V. (2002), Psykhokul'tura ukrains'koi mental'nosti [Psychoculture of the Ukrainian mentality], Economic Thought, Ternopol, Ukraine.
16. Akimov, O.O. (2013), "Formation of psychological readiness of civil servants for professional activity in the conditions of European integration of Ukraine", Ph.D. Thesis, Public Administration, DRIDU NADU, Dnipropetrov's'k, Ukraine.
17. Surmin, Yu. (2007), "Trends in the development of public administration", *Bulletin of NADU under the President of Ukraine*, vol. 1, pp. 5-14.
18. Vyshnev's'kyj, A. Afanas'ieva, V. and Balaniuk, V. (2010), Poriadok dennyj novoho ministra: praktychni rekomenratsii schodo efektyvnoho rozw'iazannia pershocherhovykh zavdan' novopryznachenymy ministramy ta kerivnykamy in. tsentr. orhaniv vykonavchoi vlady [New Minister's Agenda: Practical Guidelines for the Effective Solving of Priority Tasks by Newly Appointed Ministers and Leaders center. executive bodies], Tsentr adaptatsii derzhavnoi sluzhby do standartiv Yevropejs'koho Soiuza, Kyiv, Ukraine.
19. Akimov, O.O. (2014), "Legal basis for the development of professional education of public servants", *Public administration and local self-government*, vol. 2, pp. 223-236.
20. Akimov, O.O. (2009), "Vocational training of civil servants in the context of European integration as a scientific and practical problem: the state of the study of psychological readiness in systems "person-person", Nauk. pr. DonSUU (Series "Public Administration"), vol. 2 (48), pp. 205-211.
21. Akimov, O.O. (2014), "Psychological aspects of corruption in public administration", *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, [Online], vol. 1, pp. 181-188, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_23 (Accessed 19 Sept 2017).
22. Akimov, O.O. (2016), "Professional competencies of public servants the factor of modernization of education", *Public administration*, vol. 1, pp. 189-199.
23. Klymenko, I.V. Akimov, O.O. and Afonin, E.A. (2016), Suchasni modeli kompetencij derzhavnykh sluzhbovtiv [Modern models of civil servants' competences], Centr uchbovoyi literatury, Kyiv, Ukraine.
24. NADU under the President of Ukraine (2006), "A glossary of a systemic problem concerning management", [Online], available at: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Encycloped_vydanniy/f4a14404-b5a-4031-968c-c95c5a50b4c5.pdf (Accessed 19 Sept 2017).
25. Akimov, O.O. (2016), "Professional activity of civil servants and officials of local self-government: psychological aspects of personnel management", *Public administration and local self-government*, vol. 3, pp. 106-113.

26. Krynychna, I. and Akimov, O. (2016), "Impact of external and internal factors on formation of psychological preparedness for own activity of public servants", *European philosophical and historical discourse*, vol. 2, no. 1, pp. 107-112.
27. Akimov, O.O. (2015), "Mechanisms for implementing the state Euro-integration policy of Ukraine", *Public administration*, vol. 1, pp. 9-22.
28. Akimov, O.O. (2015), "Formation of professional civil service in Ukraine: legal principles", *Public administration: theory and practice*. vol. 1(13), available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2015_1_15 (Accessed 19 Sept 2017).
29. Akimov, O.O. (2015), "Features of the formation of professional competencies of a civil servant in the context of European integration of Ukraine", *Public administration and local self-government*, vol. 1 (24), pp. 207-217.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2017 р.